

Neutralitetsreguleringen og Syre/Base-balance

4.1 Definere begreberne plasma-pH, aktuelt plasma-bikarbonat, standard-bikarbonat, buffer-base, normal buffer-base, base excess

Plasma-pH (pH_p)

Negativ logaritme til aktuell koncentration af H^+ i arterielt plasma

Aktuelt plasma-bikarbonat ($[HCO_3^-]_p$)

Aktuel koncentration af bikarbonat i arterielt plasma

Standard-bikarbonat ($St[HCO_3^-]$)

“Angiver $[HCO_3^-]$ i plasma i ligevægt ved $P_{aCO_2} = 40\text{mmHg}$, 37°C og $P_{O_2} > 100\text{mmHg}$ (fuldt iltet)”

(Altså – under omstændigheder hvor respiratoriske afvigelser=elimineret)

Angiver hvor stor mængde ikke-flygtig syre eller base, der er bufferet af CO_2 -

bikarbonatsystemet pr. liter plasma

-> Mål for metaboliske afvigelser

Normalværdi = 24mM (SE DOCUMENTA PHYSIOLOGICA)

Buffer-base (BB)

Systemets aktuelle koncentration af buffer base ækvivalenter

(bikarbonat, fosfationer, plasmaprotein- og hæmoglobinanioner)

Normal buffer-base (NBB)

Buffer base ved $pH_p = 7,40$; $P_{aCO_2} = 40\text{mmHg}$; $P_{O_2} > 100\text{mmHg}$; $T = 37^\circ\text{C}$

Base excess (BE)

Baseoverskud eller basedeficit bestemt ved den mængde monovalent stærk syre (BE positiv)/base (BE negativ), der skal tilsættes systemet for at bringe

$pH_p = 7,40$; $P_{aCO_2} = 40\text{mmHg}$; $P_{O_2} > 100\text{mmHg}$; $T = 37^\circ\text{C}$

$BE = BB - NBB$

Angiver totale mængde ikke-flygtig syre / base, der må tilsættes for at fremkalde givne ændring i $St[HCO_3^-]$

4.2 Angive blodets buffersystemer: bikarbonatsystemet, fosfat, protein, hæmoglobin

Blodets buffersystemer: bikarbonatsystemet, fosfat, protein, hæmoglobin

4.3 Redegøre for hæmoglobinet og bikarbonatets særlige bufferegenskaber

Hæmoglobin

Er som andre proteins stoffer = en amfolyt (optræde både som syre & base)

Karakteriseret ved deres isoelektriske punkt

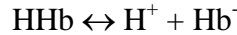
Her afgives/optages ingen H^+

6,6 for HbO₂; 6,8 for Hb

I erythrocytter

pH = 7,2 = basiske side af isoelektriske punkt

-> fraspaltning af brintioner (=syre)

Kan reagere med bikarbonat-ligevægten (bufre)

Bikarbonat

Afgørende ved HCO₃⁻/H₂CO₃ system er, at begge komponenter er aktivt reguleret

Syrekomponent via pulmonal regulation og renal sekretion

Basekomponent via renal sekretion

Nedsættelse af P_{CO2}

-> nævner i Henderson-Hasselbalch-ligningen aftager

= stigning af blodets pH

-> fraspaltning af hæmoglobin's H⁺

-> kombineres med HCO₃⁻ -> H₂CO₃

-> Man kan uddrive samlet bikarbonatmængde som CO₂ i helblod

Forøgelse af P_{CO2}

-> omvendt reaktion (pga amfolyt-egenskaber)

4.4 Redegøre for opretholdelsen af det intracellulære pH og for transporten af H⁺ over cellemembranen

pH_{intracellulær} : Normalt: 7,0 –7,3 (lavere end i ECV)

Transport af H⁺ over cellemembran

H⁺ transporteres aktivt ud af cellen ved sekundært aktiv Na⁺/H⁺-antiport

Na⁺ gradient vedligeholdes af Na⁺,K⁺-ATPasen

Meget følsom for ændringer af pH_i

-> central betydning herfor

Mange celler har også H⁺/Cl⁻-transportprotein

Kan også være primært aktiv (fx lysosomer i cellen, parietalceller)

Transport af bikarbonat

Via HCO₃⁻/Cl⁻ antiport = capnoforin = band 3

Specielt høj konc. i erythrocytter

Også mange andre celletyper har denne

Evt via Na⁺/HCO₃⁻-transportprotein

Intracellulære buftring

Bidraget væsentligt til kroppens bufferkapacitet

Udgøres af (nævnt efter aftagende betydning)

Protein, organiske fosfater og HCO₃⁻

Gør sig først gældende efter udligning af H⁺/HCO₃⁻ over cellemembran

Tager adskillige timer (gælder ikke for respiratoriske forstyrrelser)

Pga CO₂'s hurtige diffusion

4.5 Anvende Henderson-Hasselbalch-ligningen til beregning af de indgående størrelser samt redegøre for den grafiske afbildning i pH/log P_{CO2}-diagrammet

SE 301

$$pH = pK_a + \log \frac{[HCO_3^-]}{0,03 \cdot P_{CO_2}}, \text{ hvor } pK_a = 6,1$$

Ved grafisk afbildning (SE VEDLAGT BILLEDE)

-> ligningen omroteres: $-\log P_{CO_2} = -pH + 6,1 + \log[HCO_3^-] - \log(0,03)$

Ved fastholdt [HCO₃⁻]

Der fremkommer linier med hældningskoefficient: -1
(negativ 45% hældning)

= isobikarbonat linier

I koordinatsystem med log P_{aCO2} som ordinat; pH_p som abscisse

-> kan indtegne aktuel status af patient

Arealer (angiver erfaringsmæssigt)

-> kan vise status i forhold til evt. afvigelse
og evt kompensation

SE 364

5.6 Redegøre for syre/base-status ved anvendelse af Siggaard-Andersens syre/base nomogram

Iso-Baseexcess-linier er indtegnet, så BE kan aflæses (evt også i ↑)

Skæring med bikarbonatlinie angiver St[HCO₃⁻]

Bikarbonat-koncentrationslinie = indtegnet i Siggaard-Andersen nomogram

Fundne arealer indeholder

Indtegnede normale værdier & typiske afvigelser (SE 365)

Brug af kortet i praksis (se s. 550 i Supplerende Noter i Fysiologi...bagerst i hæfte)

Aktuelt P_{aCO2} og pH måles på arterieblod

-> værdier afsættes som punkt på nomogrammet

Ud fra dette kan evt afvigelse ses

-> linie tegnes fra punkt; parallel med BE-Skrålinier

-> BE aflæses i øverste venstre hjørne

Mål af [HCO₃⁻]

Via indtegnning af isobikarbonatlinie (som beskrevet ↑)

-> bikarbonat-koncentrationslinie

4.7 Redegøre for afvigelser fra den normale syre/base: respiratoriske og metaboliske former for acidose eller alkalose samt korrektioner eller kompensationer (hele eller delvise) herfor

Opdeling

Acidose

Ved pH < 7,35

Alkalose

Ved $\text{pH} > 7,45$

Respiratoriske

Ved primær ændring af PaCO_2

Metaboliske

Ved primær ophobning/tab af ikke flygtig syre/base

Kompensation af primær ændring

Modsat rettet ændring af den anden type

-> der helt eller delvist fører til normalisering af pH
mens andre forskydninger opretholdes

Korrektion

Modregulation af SAMME type som primære ændring

-> normalisering af syre-base status i sin helhed

Respiratorisk acidose (hyperkapni)

Akut (primær ændring)

Ændringer

Forhøjet P_{aCO_2}

Nedsat pH

Normal BE

Normal $\text{St}[\text{HCO}_3^-]$

$[\text{HCO}_3^-]_{\text{p}} = \text{forhøjet}$ (på bekostning af andre bufferbaser)

Forekomst

Inhalation af øget indhold af CO_2 (jvf genåndingsøvelse)

Pludselig opstået hypoventilation

Fx astma, lungeødem, indgivelse af opiat

Kronisk (kompenseret)

Ændringer

Renal kompensation (tager flere dage om at udvikles)

-> øget udskillelse af H^+ & NH_4^+

i hhv. samlerør/prox. tubuli

-> reabsorption af HCO_3^-

-> øget BE

-> øget $[\text{HCO}_3^-]_{\text{p}}$

-> øget pH_{p} -> normalisering (evt ikke helt)

Forekomst

Kronisk respirationsinsufficiens, normal nyrefunktion

Respiratorisk alkalose (hypokapni)

Akut (primær ændring)

Ændringer

Fald i $[\text{HCO}_3^-]_{\text{p}}$

Normalt BE

Øget pH

Normal $\text{St}[\text{HCO}_3^-]$

Forekomst

Normale personer med hyperventilation

Utsigt hos Pt's i respirator

Ankomst i højdeklima

Lav ilt -> hyperventilation -> $P_{aCO_2} \downarrow$

Kronisk (kompenseret)

Ændringer

Renal kompensation (tager flere dage for at virke)

Meget effektiv

Nedsat sekretion af H^+ (og NH_4^+)

Øget udskillelse af HCO_3^- -> normalt pH (Ofte let forøget)

-> nedsat BE (svarende til sekr. af H^+ & tab af HCO_3^-)

-> Nedsat $St[HCO_3^-]$

Forekomst

Normale individer akklimatiseret til højdeklima

4.8 Redegøre for afvigelser fra den normale syre/base-status: respiratoriske og metaboliske former for acidose eller alkalose samt korrektioner eller kompensationer (hele eller delvise) herfor

Metabolisk acidose

Akut (ukompenseret)

Årsager: akut produktion af ikke flygtig syre
(eks. mælkesyre ved svært muskelarbejde)

Kompensationsmekanismer:

Generelt kompenseres hurtigt ved at øge ventilationen
(hyperventilation)

Kronisk (kompenseret)

Årsager: Diabetisk acidose -> ophobning af ketonstoffer
Kronisk nyreinsufficiens
Indtagelse af ammoniumklorid

Man ser: Nedsat pH
Nedsat P_{aCO_2}
Negativ base excess

Kompensationsmekanismen:

Respiratorisk:

Fuld kompensation opnås først efter 4-6 timer.
-> udligning af CO_2 , H^+ og HCO_3^- mellem ECV, spinalvæsken og respirationscenteret.

Korrektionsmekanismen:

Renal:

Sekretionen af H^+ sættes ned
-> skyldes lave P_{aCO_2}
Filtrationen af HCO_3^- er sat mere ned
-> netto udskillelse af titrerbar syre i urinen øges.

Metabolisk alkalose

Akut (ukompenseret)

Ses ikke under naturlige forhold

Årsag: Ved plasma konc. af $\text{HCO}_3^- > 28 \text{ mM}$ ses en øget renal udskillelse af bikarbonat -> Man kan ikke opretholde en akut alkalose

- Kan fremkaldes ved infusion af NaHCO_3

Kronisk (kompenseret)

Årsager: Tab af HCL ved opkastninger

Man ser: Forhøjet base excess

Forhøjet plasma pH

Let forhøjet PaCO_2

Korrektionsmekanismen:

Renal:

Mindsker reabsorptionen af HCO_3^-

-> Ved at mindske secerneringen af H^+

-> Udskilles mere base (HCO_3^-) i urinen

Den øgede udskillelse kræver rigelige mængder af

NaCl og KCl til rådighed -> hvis ikke får man hypovolæmi og kaliumtab

- hvis der ikke er rigeligt K^+ kan man se en forøget H^+ sekretion -> øget reabsorption af HCO_3^-

Kompensationsmekanismen

Respiratorisk:

Moderat stigning af PaCO_2 (hypoventilation)

-> Øget PaCO_2 stimulerer reabsorption af HCO_3^-

Generelt: De to mekanismer modvirker hinanden, dvs. organismen er dårligt rustet til dette.

4.9 Redegøre for den tubulære sekretion af H^+ i nyrerne

Tubuluscellerne secernerer H^+ til lumen mod den elektrokemiske gradient.

- Sker ved en sekundær aktiv transport (Na^+/H^+ antiport)

- Drives af Na^+ gradienten leveret af Na^+/K^+ ATPasen

Sekretionen af H^+ i proksimale tubulus:

- Svarer ca. til udfiltreringen af HCO_3^- (jvf. 550)

Sekretionen af H^+ i distale tubulus og samlørerne:

- Svarer til den resterende mængde HCO_3^- og den mængde af ikke-flygtig syre der udskilles gennem urinen (denne sidste er urinens titrerbare aciditet)(jvf. 550)

- I denne del af nefronet sker der også primær aktiv transport af H^+ til lumen

- H^+ ATPaser

Generelt: - Dannelse af H^+ i alle tubulusceller katalyseres af kulsyreanhydrase

-> afhængighed af CO₂ tensionen i cytoplasma og i blod

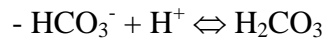
4.10 Redegøre for sammenhængen mellem udskillelse/reabsorption af HCO₃⁻ og den renale sekretion af H⁺

HCO₃⁻ filtreres frit over glomeruskapillæret

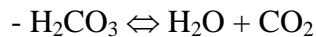
- reabsorberes med en kapacitet der afhænger af H⁺ konc. i tubulusvæsken.

Mekanismen

- HCO₃⁻ skal omdannes til CO₂ for at kunne komme ind i cellerne.

-> kulsyre kan omdannes til vand og kuldioxid ved følgende reaktion.

-> Denne katalyseres af kulsyreanhydrase der er lokaliseret til tubuluscellernes overflade.

- CO₂ diffunderer over cellemembranen

- Den omvendte reaktion finder sted i cytoplasmaet

- resultatet er at man har optaget HCO₃⁻ og en H⁺ (denne sidste secernerer igen jvf. 4.6)

4.11 Definere urinens titrerbare aciditet og beskrive dens relation til nettoudskillelsen af syre

Urinens titrerbare aciditet (TA_U) defineres som:

Urinens aciditet ved titrering med NaOH til plasmas aktuelle pH og P_{CO2}

Den samlede renalt betingede elimination af H⁺ fra organismen fås ved:

$$\text{H}^+_{\text{elimination}} = \text{TA}_U + \text{NH}_4^+ - \text{HCO}_3^- - \text{RCOO}^-$$

HCO₃⁻ og RCOO⁻ angiver de metaboliserbare syreanioner

4.12 Redegøre for betydningen af de metaboliske processer i lever og nyrer for reguleringen af pH i ekstracellulærvæsken (leverens produktion af urinstof, glutamin og svovlsyre; produktionen af NH₄⁺ og sekretionen af H⁺ i nyren)

Se fig. 21.5 side. 548 i supplerende noter i fysiologi

Overskud af aminosyrer (optaget fra tarm eller fået fra vævsnedbrydning) omsættes i leveren.

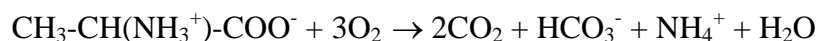
- Sker ved glukoneogenese

- Nedbrydning af aminosyrer danner NH₄⁺ og HCO₃⁻ i mængder der svarer til indholdet af:

aminogrupeer

carboxylsyregrupper

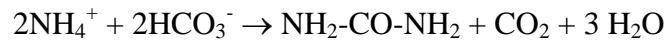
-> eks. nedbrydning af alanin:

Produktionen af urinstof

Denne udnytter det der dannes ved nedbrydning af aminosyrer

- følgende reaktionsligning gælder:

I sammenhæng med dannelsen af urea skal det nævnes at leveren producerer glutamin ud fra de samme startprodukter.

- skiftet mellem produktion af den ene eller den anden er en reguleret proces.

-> Ved alkalose ($\uparrow$ pH) dannes urea

-> ved acidose stimuleres dannelsen af glutamin så der udskilles NH_4^+ i nyrerne.

- Samtidig dannes HCO_3^- der går tilbage i kredsløbet (jvf.550)

- Det ses at hver gang nyrerne udskiller en NH_4^+ fastholder man HCO_3^- da denne ikke kan udnyttes i dannelsen af urea.

- Udover dette dannes der ud fra aminosyrer (cystein og methionin) svovlsyre.

- Dette dissocierer i ekstracellulærvæsken og sulfationen (basen) går gennem nyrerne til urinen.